JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
L. A. GEELHOED
12 päivänä heinäkuuta 2001 [1]

I Tosiseikat, asiaa koskevat oikeussäännöt ja ennakkoratkaisukysymys

1. Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (Itävalta) on pyytänyt yhteisöjen tuomioistuimelta EY 234 artiklan nojalla tulkintaa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen (jäljempänä työjärjestys) 104 artiklan 5 kohdasta sellaisessa tapauksessa, jossa jäsenvaltio ei ole antanut erityisiä kansallisia säännöksiä ennakkoratkaisumenettelystä aiheutuvien kulujen korvaamisesta vaan jäsenvaltion säännösten mukaan jutun voittaneelle osapuolelle maksetaan yleinen kiinteämääräinen korvaus, joka perustuu kansallisiin oikeudenkäynteihin eikä riitä kattamaan yhteisöjen tuomioistuimessa vireillä olleesta ennakkoratkaisumenettelystä aiheutuneita tosiasiallisia kuluja.

2. Työjärjestyksen, sellaisena kuin se on julkaistu konsolidoituna versiona 6.3.1999, [2] 104 artiklan 5 kohdan ensimmäinen alakohta kuuluu seuraavasti:

"Ennakkoratkaisuasioissa oikeudenkäyntikuluista päättää kansallinen tuomioistuin".

3. Asiassa Clean Car Autoservice 7.3.1998 antamassaan tuomiossa [3] yhteisöjen tuomioistuin vastasi joihinkin sille esitettyihin kysymyksiin, jotka Verwaltungsgerichtshof (Itävalta) oli esittänyt sille oikeudenkäyntiasiassa, jossa asianosaisina olivat Clean Car Autoservice GesmbH (jäljempänä Clean Car) ja Landeshauptmann von Wien. Landeshauptmann oli hylännyt Clean Carin esittämän elinkeinoilmoituksen sillä perusteella, että yrityksen johtajaksi nimitetyllä henkilöllä ei ollut kotipaikkaa Itävallassa. Tuomiolauselman 2 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin lausui seuraavaa:

"On perustamissopimuksen 48 artiklan vastaista, että jäsenvaltio säätää, että elinkeinotoimintaa tässä valtiossa harjoittavan yrityksen omistaja voi nimittää liikkeen johtajaksi ainoastaan sellaisen henkilön, jolla on kotipaikka kyseisessä valtiossa."

1 — Alkuperäinen kieli: hollanti.

2 — EYVL L 65, s. 1. Kun työjärjestystä muutettiin 16.5.2000 (EYVL L 122, s. 43), sen 104 artiklan 5 kohdasta tuli 104 artiklan 6 kohta. Ratkaisuehdotuksessani käytän nykyistä numerointia.

3 — Asia C-350/96, Clean Car Autoservice, tuomio 7.5.1998 (Kok. 1998, s. I-2521).

4. Yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa Clean Car Autoservice annetun tuomion 44 kohdassa oikeudenkäyntikuluista seuraavaa:

" — — Pääasian asianomaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta."

5. Verwaltungsgerichtshof kumosi 24.6.1998 antamallaan tuomiolla kansallisen päätöksen lainvastaisena ja määräsi Clean Carille maksettavaksi oikeudenkäyntikulujen korvauksena 12 860 Itävallan sillinkiä (ATS).

6. Asiakirjoista voidaan päätellä, että oikeudenkäyntikulujen jakamista koskeva Verwaltungsgerichtshofin päätös perustui vuoden 1985 Verwaltungsgerichtshofgesetziin (Verwaltungsgerichtshofista annettu laki, jäljempänä vuoden 1985 laki)[4] ja vuoden 1994 Verordnung des Bundeskanzlers über die Pauschalierung der Aufwandersätze im Verfahren vor dem Verwaltungsgerichtshof -nimiseen asetukseen (Verwaltungsgerichtshofissa käytävistä menettelyistä aiheutuvien oikeudenkäyntikulujen kiinteämääräisestä korvaamisesta annettu liittokanslerin asetus, jäljempänä vuoden 1994 asetus).[5]

7. Verwaltungsgerichtshofissa vireillä olevan asian voittaneella asianosaisella on oikeus vaatia oikeudenkäyntikulujen korvaamista ainoastaan niiltä osin, kuin tästä korvauksesta on säädetty vuoden 1985 lain 47—60 §:ssä. Jollei vuoden 1985 lain 47—60 §:ssä toisin säädetä, vuoden 1985 lain 58 §:n nojalla kukin asianosainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan. Vuoden 1985 laissa on säännös joistakin kiinteistä oikeudenkäyntikuluista ja muista oikeudenkäyntikuluista, joihin sovelletaan vuoden 1994 asetuksessa tarkemmin säädettyä kiinteämääräistä korvausta. Clean Carille määrättiin maksettavaksi 12 860 ATS tämän perusteella. Vuoden 1985 laissa tai vuoden 1994 asetuksessa ei ole erityisiä säännöksiä yhteisöjen tuomioistuimessa käsiteltävistä ennakkoratkaisumenettelyistä aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

8. Clean Car on nostanut 18.2.1999 kanteen Landesgericht für Zivilrechtssachen Wienissä ja vaatinut, että Stadt Wien ja Itävallan tasavalta (jäljempänä vastaajat) määrättäisiin maksamaan sille asiassa C-350/96 annettuun tuomioon johtaneessa ennakkoratkaisumenettelyssä aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen korvauksena 600 000 ATS 5 prosentin vuotuisine korkoineen 8.5.1998 lukien. Clean Car on vedonnut 17.5.1999 jättämässään täydentävässä kirjelmässä vaatimuksensa tueksi oppiin yhteisöjen oikeuden rikkomisesta aiheutuvasta julkisyhteisöjen korvausvastuusta.

9. Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien pyysi 26.11.1999 tekemällään päätöksellä, joka saapui yhteisöjen tuo-

4 — BGBl. nro 10/1985.
5 — BGBl. nro 416/1994.

mioistuimeen 9.12.1999, vastausta seuraavaan kysymykseen:

"Miten on tulkittava Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 104 artiklan 5 kohtaa, kun — kuten esillä olevassa tapauksessa — jäsenvaltio (Itävalta) ei ole antanut kansallisia säännöksiä, jotta kansalliset tuomioistuimet voisivat ratkaista kysymyksen oikeudenkäyntikulujen maksettavaksi määräämisestä tai jakamisesta asianosaisten kesken?"

10. Kirjalliset huomautuksensa ovat jättäneet Clean Car, vastaajat Stadt Wien ja Itävallan tasavalta, Itävallan hallitus ja komissio. Suullinen käsittely pidettiin 10.5.2001.

II Tutkittavaksi ottaminen

11. Vastaajat katsovat, että ennakkoratkaisupyyntöä ei saada ottaa tutkittavaksi. Stadt Wien katsoo, että pyydetyllä yhteisön oikeuden tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan oikeudenkäyntiasian tosiseikkojen tai kohteen kanssa. Työjärjestyksen 104 artiklan 6 kohdan tarkempi tulkinta ei vaikuta sen mielestä tarpeelliselta Clean Carin 18.2.1999 nostaman vahingonkorvauskanteen ratkaisemiseksi. Tuomioistuin ei sen mukaan tunnustanut kanneperusteiden laajentamista 17.5.1999 päivätyssä täydentävässä kirjelmässä eikä edellä mainittua määräystä ole siten syytä tulkita. Stadt Wien väittää seuraavaksi, että työjärjestyksen 104 artiklan 6 kohta on ainoastaan toimivaltasääntö. Tämä määräys ei koske sitä, onko kulujen korvaamista oikeus vaatia, eikä sitä, minkä suuruinen korvauksen on oltava. Itävallan tasavalta on lisäksi sitä mieltä, että yhteisöjen tuomioistuin ei asiassa C-350/96 7.5.1998 antamassaan tuomiossa lausunut Clean Carin oikeudenkäyntikuluista vaan jätti tämän päätöksen kansalliselle tuomioistuimelle. Verwaltungsgerichtshof on jo määrännyt maksettaviksi Clean Carille oikeudenkäyntikulujen korvauksena tietyn summan, mistä syystä työjärjestyksen 104 artiklan 6 kohdan tulkintaa koskeva ennakkoratkaisukysymys on menettänyt merkityksensä.

12. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 234 artiklan mukaisessa yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuimien välisessä yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Yhteisöjen tuomioistuin voi kieltäytyä vastaamasta kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen vain, jos on ilmeistä, että yhteisöjen oikeuden tulkitsemisella, jota kansallinen tuomioistuin on pyytänyt, ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen. [6]

6 — Ks. äskettäin annettu tuomio asiassa C-340/99, TNT Traco, tuomio 17.5.2001 (Kok. 2001, s. I-4109, 30 ja 31 kohta).

13. Yhteyden puuttumisesta ei ole kuitenkaan tässä tapauksessa kyse. Ennakkoratkaisun pyytämistä koskevasta päätöksestä ilmenee, että Landesgerichtissa on todellakin vireillä riita, joka koskee yhteisöjen tuomioistuimen käsittelemästä ennakkoratkaisuasiasta aiheutuneiden kulujen korvaamista. Työjärjestyksen 104 artiklan 6 kohta koskee nimenomaan näiden kulujen korvaamista, joten yhteys pääasiaan on olemassa. Väite, jonka mukaan tämä määräys on pelkkä toimivaltasääntö, kuuluu asiaperusteluihin. Sillä seikalla, että Clean Carille on jo määrätty maksettavaksi oikeudenkäyntikulujen korvaus, ei ole merkitystä, koska pääasian oikeudenkäynnissä Clean Car kiistää tämän korvauksen perusteen ja suuruuden vedoten nimenomaan työjärjestyksen 104 artiklan 6 kohtaan.

14. Landesgerichtin ennakkoratkaisukysymys saadaan siten mielestäni ottaa tutkittavaksi.

III Asiakysymys

A *Asianosaisten perustelut*

15. Clean Car esittää yhteisöjen tuomioistuimelle, että työjärjestyksen 104 artiklan 6 kohtaa on tulkittava siten, että sen vastaisena on pidettävä Itävallan lainsäädännön kaltaista kansallista säännöstöä, jossa ei ole säännöksiä ennakkoratkaisumenettelystä aiheutuvien oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Koska tässä tapauksessa on todettu, että Itävallan viranomaiset ovat rikkoneet välittömästi vaikuttavaa yhteisön oikeutta, kysymykseen, kenen on vastattava ennakkoratkaisumenettelystä aiheutuvista oikeudenkäyntikuluista, on vastattava ottaen lähtökohdiksi valtion korvausvastuun edellytykset, jotka on vahvistettu yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä [7] ja Itävallan oikeudessa, [8] sekä ottamalla huomioon yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön tulkinta työjärjestyksen 72 ja 73 artiklan mukaisesta oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

16. Itävallan voimassa oleva säännöstö, joka koskee oikeudenkäyntikulujen maksettaviksi määräämistä ja jakamista, ei Clean Carin mukaan ilman muuta sovellu EY 234 artiklan mukaiseen ennakkoratkaisumenettelyyn; erityisesti Verwaltungsgerichtshofiin sovellettava oikeudenkäyntikulujen kiinteämääräistä korvausta koskeva säännöstö ei ole työjärjestyksen 104 artiklan 6 kohdan kannalta riittävä. Clean Carin mukaan tästä seuraa, että oikeudenkäyntikuluja koskevaa kansallista säännöstöä ei voida pitää riittävänä, koska siinä ei oteta huomioon lisäkustannuksia, jotka aiheutuvat EY 234 artiklassa tarkoitetusta ennakkoratkaisumenettelystä. Vastakkainen näkemys merkitsisi sitä, että työjärjestyksen 104 artiklan 6 kohta menettäisi merkityksensä niissä tapauksissa, joissa jäsenvaltion oikeudessa ei ole säännöksiä sellaisten lisäkustannusten korvaamisesta, jotka ovat aiheutuneet kansal-

7 — Yhdistetyt asiat C-6/90 ja C-9/90, Francovich ym., tuomio 19.11.1991 (Kok. 1991, s. I-5357; Kok. Ep. XI, s. 467).

8 — Viittaan Bundesverfassungsgesetzin (liittovaltion perustuslaki) 23 §:ään ja Amtshaftungsgesetzin (laki halfinnon vastuusta) 1 §:ään.

lisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyn välivaiheeksi katsotusta ennakkoratkaisumenettelystä.

17. Clean Car on sitä mieltä, että tällainen tulkinta on myös työjärjestyksen 72 ja 73 artiklan vastainen, sillä niiden mukaan korvattavia oikeudenkäyntikuluja ovat asianosaisille asian käsittelystä aiheutuvat välttämättömät kustannukset, erityisesti asiamiehen, avustajan tai asianajajan palkkio. Yksinomaan Itävallan säännöstöä sovellettaessa jätetään sen mukaan lisäksi noudattamatta niitä periaatteita, joita yhteisöjen tuomioistuin soveltaa korvattavien oikeudenkäyntikulujen suuruuden arvioinnissa.

18. Vastaajat ja Itävallan hallitus esittävät yhteisöjen tuomioistuimelle työjärjestyksen 104 artiklan 6 kohdan tulkitsemista siten, että ennakkoratkaisumenettelystä aiheutuvat oikeudenkäyntikulut korvataan pääasian oikeudenkäyntiin sovellettavan kansallisen oikeuden mukaisesti ja että jäsenvaltioita ei tässä määräyksessä mitenkään velvoiteta vahvistamaan säännöstöä, jonka perusteella jutun voittanut asianosainen on oikeutettu siihen, että ennakkoratkaisumenettelyn tosiasialliset oikeudenkäyntikulut korvataan hänelle.

19. Komissio huomauttaa, että työjärjestyksen 104 artiklan 6 kohdan sanamuodon mukaan ennakkoratkaisuasioissa oikeudenkäyntikuluista päättää kansallinen tuomioistuin. Oikeudenkäyntikuluista päättäessään kansallisen tuomioistuimen on kuitenkin otettava huomioon yhteisöjen tuomioistuimen vakiintunut oikeuskäytäntö, jonka mukaan EY 234 artiklan mukaisesta ennakkoratkaisumenettelystä aiheutuvia oikeudenkäyntikuluja ja kansallisten oikeudenkäyntien samankaltaisista välivaiheista aiheutuvia oikeudenkäyntikuluja korvattaessa niiden kesken ei saa harjoittaa minkäänlaista syrjintää.

B *Asian arviointi*

20. Ensinnäkin voidaan todeta, että asianomaisen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyyntö rajoittuu työjärjestyksen 104 artiklan 6 kohdan tulkintaan. Kuten myös esitetyistä huomautuksista ilmenee, käsiteltävä ongelma edellyttää kuitenkin laajempaa vastausta. Ennakkoratkaisupyynnön taustalla oleva kysymys koskee itse asiassa sitä, missä määrin yhteisön oikeus velvoittaa jäsenvaltiot takaamaan oikeuden korvauksiin niistä lisäkuluista, jotka pääasian voittaneelle asianosaiselle ovat aiheutuneet EY 234 artiklassa tarkoitetusta ennakkoratkaisumenettelystä. Tähän kysymykseen vastaamisessa ei voida rajoittua työjärjestyksen tulkintaan. Asia koskee jäsenvaltioiden prosessioikeudellista itsenäisyyttä. Lähtökohdaksi on näin ollen otettava tätä itsenäisyyttä rajoittava yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö.

21. Toisaalta olen sitä mieltä, että Landesgerichtin ennakkoratkaisukysymykseen vastatessaan yhteisöjen tuomioistuimen on

pysyttävä tämän pyynnön mukaisissa rajoissa. Prosessioikeutta ja ennakkoratkaisumenettelystä aiheutuvien lisäkustannusten korvausvaatimusta ei saa automaattisesti rinnastaa korvausvastuuta koskevaan oikeuteen eikä vahingonkorvausvaatimukseen, jonka oikeussubjekti esittää jäsenvaltion rikottua yhteisön oikeuden välittömästi vaikuttavaa säännöstä. On tietysti ajateltavissa, että vaatimukset ovat siinä mielessä päällekkäisiä, että lisäkustannusten korvaamista koskeva vaatimus on osa laajempaa vahingonkorvauskannetta, joka on esitetty viranomaisia vastaan näiden rikottua välittömästi vaikuttavaa yhteisön oikeutta. Clean Car on huomauttanut suullisessa käsittelyssä, että kansallisessa menettelyssä on ensisijaisesti kyse oikeudenkäyntikulujen korvausvaatimuksesta ja toissijaisesti — siinä tapauksessa, että tuomioistuin ei hyväksy vaatimusta oikeudenkäyntikulujen korvaamiseksi kokonaisuudessaan — vahingonkorvausvaatimuksesta. Vaikka toissijainen vaatimus on ymmärrettävä ja vaikka yhteisöjen tuomioistuimen arvio asiasta voisi olla mielenkiintoinen, käsiteltävänä olevassa ennakkoratkaisuasiassa vastaus voi mielestäni hyvin rajoittua prosessioikeudellisiin näkökohtiin eikä yhteisöjen tuomioistuimen tarvitse ottaa kantaa julkisyhteisöjen korvausvastuuseen. Oikeudenkäyntiasiakirjoista ei ilmene, että oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevan vaatimuksensa lisäksi Clean Car olisi nostanut vielä muita korvauskanteita Itävallan valtiota vastaan asiassa C-350/96 annetun tuomion johdosta.[9] Vielä tärkeämpää on se, että ennakkoratkaisupyynnössä ei esitetä mitään sellaista, minkä perusteella ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen olisi oletettava tarvitsevan tulkintaa oikeuskäytännöstä, jossa käsitellään yhteisön oikeuden rikkomisesta aiheutuvan julkisyhteisöjen vastuun periaatetta.

22. Yhteisöjen tuomioistuin on joutunut käsittelemään jo ensimmäisessä ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla vireille saatetussa asiassa[10] sitä, kuka on määrättävä maksamaan oikeudenkäyntikulut. Ratkaisuehdotuksessaan julkisasiamies Lagrange ehdotti ratkaisua, jonka mukaan kunkin asianosaisen oli vastattava omista oikeudenkäyntikuluistaan. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi kuitenkin, että tässä tapauksessa menettely oli asianosaisten osalta välivaihe Gerechtshof te 's-Gravenhagessa vireillä olevan asian käsittelyssä, joten oikeudenkäyntikuluista päättäminen kuului näin ollen tälle tuomioistuimelle.[11] Siitä lähtien vakiintuneena oikeuskäytäntönä EY 234 artiklan mukaisissa menettelyissä on ollut se, että oikeudenkäyntikuluista päättää ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin, koska ennakkoratkaisumenettelyä on pidettävä välivaiheena pääasian käsittelyssä. Tämä ratkaisu on vahvistettu työjärjestyksen nykyisessä 104 artiklan 6 kohdassa.

23. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä seuraa samoin, että yhteisön säännöstön puuttuessa kansallisen tuomioistuimen on päätettävä oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta kan-

9 — Clean Carin asianajajat ovat laskeneet, että yhteisöjen tuomioistuimessa vireillä olleesta ennakkoratkaisumenettelystä aiheutuvien oikeudenkäyntikulujen korvaaminen kokonaisuudessaan kohoaisi noin 435 761 ATS:iin (31 668 euroon). Tästä määrästä vastaajat vaativat Landesgerichtissä — ensimmäistä — 60 000 ATS:n suuruista erää.

10 — Asia 13/61, De Geus, tuomio 6.4.1962 (Kok. 1962, s. 91; Kok. Ep. I, s. 121).

11 — Edellä alaviitteessä 10 mainitussa asiassa De Geus annettu tuomio, s. 10.

sallisten oikeussääntöjen nojalla. Asiassa Bollmann vuonna 1973 antamassaan tuomiossa [12] yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että yhteisön oikeuden silloisessa kehitysvaiheessa oikeudenkäyntikulujen korvaaminen ja sen määrääminen, ovatko pääasian asianosaisille aiheutuneet välttämättömät oikeudenkäyntikulut korvattavia kuluja, määräytyy pääasian oikeudenkäynnissä sovellettavien sisäisen oikeuden säännösten perusteella. Yhteisön lainsäätäjä ei ole missään vaiheessa vahvistanut sääntöjä, jotka koskisivat pääasian oikeudenkäynnistä ja ennakkoratkaisumenettelystä aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen maksettaviksi määräämistä, kuten se ei ole myöskään vahvistanut sääntöjä, jotka koskisivat esimerkiksi vahingonkorvausten erääntymis- ja vanhentumisaikoja tai suuruutta.

24. Kun otetaan huomioon tämä oikeuskäytäntö ja työjärjestyksen 104 artiklan 6 kohdan sanamuoto, on mielestäni selvää, että pääasian oikeudenkäynnissä kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää ennakkoratkaisumenettelystä aiheutuneiden lisäkustannusten korvaamisesta kansallisen prosessioikeuden perusteella. Kysymys, joka koskee oikeutta vaatia oikeudenkäyntikulujen korvaamista kokonaisuudessaan, on ratkaistava periaatteessa tämän kansallisen oikeuden perusteella.

25. Clean Carin esittämillä perusteluilla, jotka koskevat työjärjestyksen 72 ja 73 artiklaa, ei ole tältä kannalta merkitystä. Työjärjestyksen 72 artiklassa vahvistetaan se periaate, että menettely yhteisöjen tuomioistuimessa on maksuton, lukuun ottamatta joitakin tyhjentävästi lueteltuja poikkeuksia. Käsiteltävä asia ei koske kuitenkaan yhteisöjen tuomioistuimelle maksettavia oikeudenkäyntimaksuja vaan ennakkoratkaisumenettelyssä käytetyistä avustajista Clean Carille aiheutuneita kuluja. Työjärjestyksen 73 artiklassa tarkennetaan korvattavien oikeudenkäyntikulujen käsitettä, mutta tällä määräyksellä on merkitystä ainoastaan niissä tapauksissa, joissa oikeudenkäyntikuluista päättää yhteisöjen tuomioistuin itse. Kuten sanottu, oikeudenkäyntikuluista päättää EY 234 mukaisessa ennakkoratkaisumenettelyssä kansallinen tuomioistuin, jossa pääasia on vireillä.

26. Yhteisön oikeudessa jäsenvaltioille ei kuitenkaan anneta täyttä vapautta päättää EY 234 artiklassa tarkoitetusta ennakkoratkaisumenettelystä aiheutuvien oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan silloin, kun asiaa koskevaa yhteisön sääntelyä ei ole, kunkin jäsenvaltion asiana on antaa sisäisessä oikeusjärjestyksessään menettelysäännöt sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan yhteisön oikeuden välittömään vaikutukseen perustuvat oikeussubjektien oikeudet. Kansallisen lainsäätäjän on noudatettava asiassa kuitenkin kahta yhteisön oikeuden yleistä periaatetta, joilla pyritään turvaamaan yksityisille sisäisessä oikeusjärjestyksessä ne keinot, joiden avulla he voivat toteuttaa yhteisön oikeuteen perustuvat oikeutensa. Ensimmäisen periaatteen mukaan yhteisön oikeuden rikkomista koskevaa kannetta ei saa käsitellä epäedullisemmin kuin niitä, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion kansalliseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia (vastaavuusperiaate). Toisen periaatteen mukaan kansallisen oikeuden säännöt eivät saa olla sellaisia, että yhteisön oikeudessa annettujen oikeuksien

12 — Asia 62/72, Bollman, tuomio 1.3.1973 (Kok. 1973, s. 269, 6 kohta).

käyttäminen on käytännössä mahdotonta (tehokkuusperiaate). [13] Tämä oikeuskäytäntö soveltuu mielestäni myös kansallisen oikeuden sääntöihin, jotka koskevat oikeudenkäyntikulujen korvaamista.

27. Yhteisöjen tuomioistuin jättää yksinomaan kansallisen tuomioistuimen asiaksi harkita, onko yhteisön oikeudessa asetetut perusedellytykset täytetty kulloinkin käsiteltävässä tapauksessa. Käyttäessään tätä toimivaltaa se voi kuitenkin esittää kansalliselle tuomioistuimelle arviointiperusteita, joiden avulla kahta edellä mainittua periaatetta voidaan soveltaa ja tulkita puolueettomasti.

28. Kansallinen tuomioistuin voi mielestäni tässä tapauksessa rajoittua arvioimaan vastaavuusperiaatteen noudattamista. En ymmärrä, miten oikeudenkäyntikulujen kiinteämääräinen korvaaminen voisi loukata tehokkuusperiaatetta, jonka yhteisöjen tuomioistuin on kehittänyt erityisesti siinä yhteydessä, millaisia määräaikoja voidaan asettaa kansallisen oikeuden mukaisten oikeussuojakeinojen käyttämiselle. Tältä osin olisi osoitettava, että tämä oikeudenkäyntikulujen korvaaminen tekee mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi — tässä tapauksessa — työntekijöiden vapaan liikkuvuuden. Tässä tapauksessa kansallinen tuomioistuin on kuitenkin jo kumonnut kansallisen oikeuden säännöksen, jonka katsottiin olevan EY 39 artiklan vastainen. Vaikka asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on ollut tältä osin tarpeellinen, lisäkulujen aiheutuminen tästä menettelystä ei mielestäni anna aihetta tehdä sitä johtopäätöstä, että yhteisön oikeuteen perustuvien oikeuksien käyttäminen on käynyt mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

29. Arvioidessaan, onko vastaavuusperiaatetta noudatettu, kansallinen tuomioistuin joutuu tutkimaan, ettei yhteisöjen tuomioistuimessa käsiteltävistä ennakkoratkaisuasioista aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen korvaamista ole säännelty Itävallan oikeudessa epäedullisemmin kuin samankaltaisesta kansallisesta menettelystä aiheutuvien oikeudenkäyntikulujen korvaamista. Tällöin on merkitystä kahdella osakysymyksellä. Kansallisen tuomioistuimen on arvioitava ensinnäkin, mikä on asianmukainen vertailuperuste, toisin sanoen, mihin kansalliseen menettelyyn EY 234 artiklan mukaista ennakkoratkaisumenettelyä on verrattava. Sen on tältä osin tarkasteltava molempien menettelyjen keskeisiä ominaispiirteitä. [14] Sitten sen on arvioitava, ettei korvaus ennakkoratkaisumenettelystä aiheutuvista oikeudenkäyntikuluista ole epäedullisempi kuin korvaus samankaltaisessa kansallisessa menettelyssä. Myös tämä tarkastelu on suoritettava tutkimalla asianomaisen säännöstön keskeisiä ominaispiirteitä. [15]

30. Asianosaisten kiista siitä, miten on arvioitava, mikä kansallinen menettely on samankaltainen kuin ennakkoratkaisumenettely, osoittaa, kuinka mutkikasta asianmukaisen vertailuperusteen löytyminen konkreettisessa tapauksessa voi olla. Itävallan tasavallan (vastaajan) mukaan —

13 — Ks. äskettäin annetut tuomiot asiassa C-78/98, Preston ym., tuomio 16.5.2000 (Kok. 2000, s. I-3201, 31 kohta) sekä yhdistetyt asiat C-52/99 ja C-53/99, Camarotto ja Vignone, tuomio 22.2.2001 (Kok. 2001, s. I-1395, 21 kohta).

14 — Ks. asia C-326/96, Levez, tuomio 1.12.1998 (Kok. 1998, s. I-7835, 39 ja 43 kohta) ja em. asia Preston, tuomion 49 kohta.

15 — Ks. yhdistetyt asiat C-430/93 ja C-431/93, Van Schijndel ja Van Veen, tuomio 14.12.1995 (Kok. 1995, s. I-4705, 19 kohta) ja em. asia Levez, tuomion 44 kohta.

samoin kuin myös komission mukaan — Verwaltungsgerichtshofin yhteisöjen tuomioistuimelle EY 234 artiklan nojalla esittämää ennakkoratkaisupyyntöä olisi johdonmukaista verrata kansalliseen menettelyyn, jossa Verwaltungsgerichtshof esittää Verfassungsgerichtshofille pyynnön Gesetzprüfungsverfahren-menettelyssä, joka on välivaihe pääasian käsittelyssä. Clean Car on taas sitä mieltä, että tämän vertailun perusteeksi on valittava tilanne, jossa Oberster Gerichtshof pyytää EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimelta jonkin yhteisön oikeuden oikeussäännön tulkintaa.

31. Asianosaiset ovat kuitenkin samaa mieltä siitä, että oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva Itävallan säännöstö on mutkikas. Itävallan tasavallan (vastaajan) asiamies on selittänyt istunnossa, että Itävallan oikeudessa oikeudenkäyntikulujen korvaamiseen sovelletaan menettelyn luonteen ja asiaa käsittelevän tuomioistuimen mukaan erilaisia säännöstöjä. Hallintolainkäytössä kukin asianosainen vastaa tämän mukaan omista oikeudenkäyntikuluistaan. Verwaltungsgerichtshofissa käsiteltäviä asioita koskee kuitenkin poikkeussäännöstö sikäli, että oikeudenkäyntikulujen korvaaminen on kyllä mahdollista mutta rajallista: oikeudenkäyntikulut korvataan nimittäin kiinteämääräisesti. Siviilioikeudellisissa asioissa, joissa vaatimusta ei kiistetä (hakemuslainkäyttömenettelyssä), kukin asianosainen vastaa periaatteessa omista oikeudenkäyntikuluistaan. Sitä vastoin siviiliasioihin, joissa vaatimus kiistetään, Itävallan oikeudessa sovelletaan pääsääntöä, jonka mukaan tuomioistuin voi määrätä hävinneen asianosaisen maksamaan oikeudenkäyntikulut kokonaisuudessaan.

32. Clean Car on huomauttanut myös, että oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva Itävallan säännöstö loukkaa vastaavuusperiaatetta, sillä joissakin tapauksissa on olemassa säännöt EY 234 artiklan mukaisista ennakkoratkaisumenettelyistä aiheutuvien oikeudenkäyntikulujen korvaamiseksi ja toisissa tapauksissa ei. Tämä näkemys ei ole mielestäni perusteltu. Vastaavuusperiaate ei velvoita jäsenvaltioita luomaan säännöstöä, jonka mukaan yhteisöjen tuomioistuimen käsittelemistä ennakkoratkaisuasioista aiheutuvat oikeudenkäyntikulut korvataan samalla tavoin kaikissa kansallisissa menettelyissä.

33. Vastaavuusperiaatetta sovellettaessa on mielestäni otettava huomioon ensi sijassa se, mikä luonne menettelyllä on kansallisessa oikeudessa. Kussakin yksittäisessä menettelyssä on vertailuperusteeksi valittava sellainen kansallinen välivaihe pääasian oikeudenkäynnissä, joka on samankaltainen kuin ennakkoratkaisumenettely yhteisöjen tuomioistuimessa. Seuraavaksi on arvioitava asianomaisen prosessioikeuden nojalla, onko yhteisöjen tuomioistuimessa käsiteltävästä ennakkoratkaisuasiasta aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva säännöstö epäedullisempi kuin samankaltaista kansallista menettelyä koskeva säännöstö. Kun asianosaiset vastaavat samankaltaisiin kansallisiin menettelyihin soveltuvan säännöstön nojalla omista oikeudenkäyntikuluistaan, tätä säännöstöä voidaan soveltaa myös yhteisöjen tuomioistuimessa vireillä olevasta ennakkoratkaisumenettelystä aiheutuviin oikeudenkäyntikuluihin. Kun pääasian voittanut asianosainen voi vaatia samankaltaisesta kansallisesta välivaiheesta aiheutuneita

lisäkustannuksia hävinneeltä asianosaiselta, tätä säännöstöä on voitava soveltaa myös EY 234 artiklan mukaisesta ennakkoratkaisumenettelystä aiheutuneisiin oikeudenkäyntikuluihin.

34. Jos kansallisessa oikeudessa oikeudenkäyntikulut korvataan kiinteämääräisesti, tuomioistuimen on vastaavuutta arvioidessaan otettava mielestäni huomioon se, että kansallisessa oikeudessa säädetyn kiinteämääräisen korvauksen osatekijöitä valittaessa ei ole ehkä huomioitu lisäkustannuksia — esimerkiksi korkeampia matka- ja oleskelukuluja — jotka voivat aiheutua asian käsittelystä yhteisöjen tuomioistuimessa Luxemburgissa.

35. Kuten edellä on todettu, vastaavuusperiaatteen noudattamisesta päättää tapauksen erityisten seikkojen perusteella viime kädessä kuitenkin kansallinen tuomioistuin.

IV Ratkaisuehdotus

36. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Landesgericht für Zivilrechtssachen Wienin esittämään kysymykseen seuraavasti:

Kun kansallinen tuomioistuin päättää ennakkoratkaisumenettelystä aiheutuneista oikeudenkäyntikuluista Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 104 artiklan 6 kohdan nojalla, tämä päätös ei saa olla epäedullisempi kuin päätös sellaisista oikeudenkäyntikuluista, jotka aiheutuvat vastaavanlaisesta pääasian oikeudenkäyntiin kuuluvasta kansallisesta välivaiheesta.